

PREOCUPĂRI ÎN DOMENIUL BĂLNEOLOGIEI ROMÂNEȘTI - ASPECTE DE EVOLUȚIE ÎN PERIOADA SECOLELOR XVIII-XIX -

Șef lucr. *Roxana Miclăuș*¹, prof.univ.dr. *Nicolae Marcu*²,
Prof.univ.dr. *Liliana Marcela Rogoza*¹, prof.univ.dr. *Adriana Sarah Nica*², as.univ.dr. *Florin Leășu*¹
¹Facultatea de Medicină, Universitatea „Transilvania” Brașov
² Universitatea de Medicina și Farmacie „Carol Davila”, București

Abstract:

The illuminist current brings a new wave of news in balneology, too, by the activity of Michael Neustadter, Lucas Wagner, Samuel Koleseri, Istvan Matyus, Ferecz Nyulas and culminating with Vasile Popp contribution. Neustadter described plague epidemy in 1786 and promotes vaccination against pox by many papers translated from German to Romanian, Hungarian and Croatian language. He also took part to Transylvanian mineral waters' analysis.

Lucas Wagner from Brasov published in Wien the first synthesis of mineral waters of Transilvania „De aquis medicatis Magni Principatus Transilvaniae” which included the results of anterior analysis made by other physicians from Transilvania.

Samuel Koleseri wrote in that time over forth scientific papers approaching themes of balneology, epidemiology and therapy.

Istvan Matyus is between the first researchers of Transylvanian mineral waters and included the results in his writings „Diaetetica” 1762-1766, „Old and new Diet” 1787-1793 and in his manuscript „De aquis Rhadnensibus”.

Ferencz Nyulas described in 1800 in his main paper „About the analysis of mineral waters from Ardeal County” and offered the first precise analysis of mineral waters from Rodnei Region. Nyulas show the presence of manganese in the waters and described few years before Kolbe the effect of carbon dioxide waters against putrefaction.

In the next years the development of Romanian balneology had a peak represented by the scientific contribution of Vasile Popp, a pioneer of history of Romanian medicine. His main writing „About mineral waters from Arpățac, Bodoc and Covasna” published in Sibiu in 1821 is the first medical document in Romanian language all over the Romanian territory.

Key words: balneology, Transylvanian mineral waters, analysis

Numeroși autori consideră că balneologia și terapia balneară apar abia în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, fiind o creație a epocilor greacă, etruscă și romană, uitată în Evul Mediu, „perioada cu o mie de ani fără nici o baie” și reinventată în secolul al XIX-lea din nevoia de utilizare și valorificare a factorilor naturali.

Pe teritoriul României există câteva mii de izvoare naturale și alte câteva sute realizate prin explorare geologică, ceea ce a determinat dezvoltarea de-a lungul secolelor pe teritoriul țării noastre a numeroase localități de practică a curei balneare. Coexistența apelor minerale, termominerale, a gazelor și nămolurilor terapeutice a îndreptățit cunoșcătorii și cercetătorii să considere România „țara apelor minerale”.

Există numeroase dovezi, unele dintre ele scrise și păstrate până astăzi, despre utilizarea apelor minerale în timpuri străvechi. Lecuirea în jurul izvoarelor cu ape termale

începe de foarte timpuriu și se continuă cu eventuale întreruperi, până în zilele noastre, fapt consemnat de Crișan I. H. în 1962 în lucrarea „Kannten und benutzten die alten Daker Heilquellen ihres Landen?” Autorul menționează că acestea nu sunt dovezi că în paleolitic au existat pe teritoriul Daciei „stațiuni balneare”, dar nu pare a fi întâmplător că există câteva locații specifice de lecuire alese de oamenii comunei primitive și apoi de daco-geți. Există astăzi dovezi de natură arheologică, lingvistică și epigrafică pentru a susține că daco-geții au folosit în scop terapeutic efectele apelor, cel puțin ale izvoarelor termale.

Popularitatea de care s-au bucurat stațiunile balneare și construirea de instalații balneare în vechile stațiuni dacice de la Băile Herculane, Geoagiu, Călan, Buziaș dar și în stațiuni noi ca acelea de la Buziaș, Săcelu ori Bala, au dus bunul renume peste granițele provinciei. Din păcate instalațiile balneare antice de aici nu au

fost cercetate sistematic de către specialiști și au fost în cea mai mare parte distruse cu ocazia ridicării construcțiilor moderne, începând din anul 1736.

În ordine cronologică, următoarele mențiuni ale întrebuirii izvoarelor minerale apar în „Arhiva Mitropoliei Tării Românești”, vol. I. Apele minerale erau utilizate de locuitori pentru îngrijirea sănătății: „apa pucioasă” de la Cozia (Călimănești) și izvorul de la Gura Urletii, menționat ca fiind închiriat de proprietar spre folosința Mitropoliei în anul 1764.

Curentul iluminist aduce un val de noutate și în domeniul balneologiei, prin activitatea lui Michael Neustadter, Lucas Wagner, Samuel Koleseri, Istvan Matyus, Ferecz Nyulas și culminând cu contribuția lui Vasile Popp.

Neustadter a fost medic al Sibiului din 1774 și protomedic al Transilvaniei din 1784. Pe lângă descrierea epidemiei de ciumă din 1786 și a promovării vaccinării antivariolice prin lucrări traduse din germană în română, maghiară și apoi croată, a luat parte la analiza unor ape minerale în Transilvania, urmând exemplul lui Lucas Wagner din Brașov, care a publicat la Viena prima lucrare sintetică despre apele minerale din Transilvania: „De aquis medicatis Magni Principatus Transilvaniae”, în care a inclus și rezultatele analizelor anterior efectuate de alți medici din Transilvania.

Samuel Koleseri, fizic al Sibiului și mai târziu al Guberniului Transilvănean, a scris la acea vreme peste 40 lucrări științifice, abordând teme de balneologie, pe lângă cele de epidemiologie și terapeutică.

Istvan Matyus este primul care la sfârșitul secolului XVIII recomandă gimnastica medicală în tratamentul diferitelor afecțiuni și analizează printre primii apele minerale din Transilvania, rezultatele fiind inserate în lucrările sale „Diaetetica” 1762-1766, „Dietetica veche și nouă” 1787-1793 și în manuscrisul său „De aquis Rhadnensibus”.

Ferencz Nyulas, fizic în Gherla și apoi la Cluj, protomedic al Transilvaniei în 1806 și director al Liceului medico-chirurgical din Cluj, descrie în 1800, în lucrarea sa capitală „Despre analiza apelor medicale din Țara Ardealului”, oferă primele analize precise ale apelor minerale din regiunea Rodnei, fiind totodată prima carte de chimie cantitativă în limba maghiară. Nyulas semnaleză printre primii în literatura științifică

mondială (în același timp cu autorii suedezi), prezență manganului în apele minerale și descrie cu câțiva ani înaintea lui Kolbe, efectul antiputrifiant al apelor cu conținut de dioxid de carbon.

În anii care urmează, dezvoltarea balneologiei românești culminează cu contribuția științifică a lui Vasile Popp, deschizător de drumuri în istoria medicinei românești, lucrarea sa „Despre apele minerale de la Arpătac, Bodoc și Covasna”, publicată la Sibiu în 1821, fiind prima scriere medicală apărută în limba română pe tot cuprinsul teritoriului românesc. Autorul menționează că „pe cât de reală este puterea vindecătoare a apelor minerale, pe atât de nocive pot fi acestea dacă nu sunt întrebunțate cum se cuvine”. Utilizând limba vorbită în popor lucrarea lui Vasile Popp a contribuit în mod substanțial la crearea terminologiei medicale românești.

Printre scrierile secolului al XIX-lea se regăsesc lucrări cu conținut balnear și balneoterapeutic, reprezentând o colecție inestimabilă pentru istoria medicinei românești. Doctorul Gheorghe Crăinicianu a publicat în 1907 o colecție a publicațiilor medicale tipărite până la acea dată, sub titlul „Literatura medicală românească. Biografii și bibliografie”.

În secțiunea „Publicările despre ape minerale”, există capitolul „Despre băi în general”, care cuprinde scrieri ale secolului al XIX-lea:

1. Archimandrescu C.G., *Câteva cuvinte despre băi*, Craiova 1885, 16 pagini.
2. Bernhardt, *Tabele sinoptice (7) ale lucrărilor hidrochimice asupra Călimănești, Căciulata, Puturoasa, Govora, Pucioasa, Vulcana, Dorna-Vatra, București*, 1886, text introductiv 5 pagini.
3. Cantemir, D. *Băile minerale*, București, 1894.
4. Constantinescu, C., *Stațiunile balneare ale Statului*, București, 1896
5. Dinescu, I. *Despre apele mineralizate clorosodice din România*, București, 1892.
6. Episcopescu, Dr. St., *Apele metalice ale României mari, cercate, descrise și însoțite cu o dietetică și macrovitică*, Buzău 1837, 156 pagini.
7. Fătu, Dr. A., *Descrierea și întrebunțarea apei simple și apelor minerale din Moldova*, Iași 1851, 200 pagini (Ed. a II-a, Iași, 1874, 637 pagini).

8. Garoflid, Dr. N., *Despre apele minerale ale României*. Conferința, București, 1886, 23 pagini.
9. Istrati Dr. C. I., *Proiectul de regulament pentru administrarea și supravegherea stabilimentelor balneare din țară*, București, 1880.
10. *Raport anual relativ la inspecțiunile făcute stațiunilor balneare pe anii 1888-1889*, București, 1890.
11. Macovey Dr. C., *Contribution a l'étude des principales sources d'eaux minerales de la Roumanie*, Paris 1888, 71 pagini.
12. Saabner-Tuduri dr. *Apele minerale și stațiunile climaterice din România*, București, 1900, 430 pagini.
13. Vertheimer dr. M., *Descrierea apelor minerale din România și unele din străinătate*, București, 1853, 176 pagini.
14. Zotta dr., *Analiza apelor minerale dela Slănic, Sărul Dornei, Borca, Hangu și Strunga, în Buchner's Chemische Annalen*, 1834.

În aceeași lucrare a lui Gheorghe Crăinicianu există și o culegere a scrierilor despre stațiunile balneare din România „Despre băile țării noastre în ordine alfabetică”, urmată de capitolul „Despre băile străine în ordine alfabetică”, capitol care conține și lucrările referitoare la stațiunile din Transilvania și deschis de scrierea doctorului Popp „Despre apele minerale de la Arpătac, Bodoc și Covasna”, publicată la Sibiu în 1821.

În secțiunea „Despre igienă și medicină populară”, există structurat un capitol „Cura cu apă”, care cuprinde scrierile importante din domeniul balnear:

1. Munde, C. *Descrierea curei cu apă rece și a modului de tămăduire al lui Prinsnitz dela Grefenberg*, tradusă din limba germană, București 1840, 191 pagini.
2. König, A. W. *Metoda de cură naturală drept contrast la vătămirile practicei medicale*, București 1874, 87 pagini.
3. Recheles, N. *Stabiliment pentru cura de brad, hidroterapia, salon și camera pneumatică pentru inhalațiuni*, 1886.
4. Miculescu, T.G. *Cura naturală sau modul curei cu apă rece*, Brașov 1887, 76 pagini.

5. Kneipp, *Cura de apă*, București 1893, 335 pagini.
6. Kneipp, *Cura de apă*, Iași 1895
7. Kneipp, *Trăiți altfel*.

Secolul următor, marcat de apariția epidemiilor de malarie, pelagră, tuberculoză, realizează corelația dintre patologie și alimentație, respectiv condițiile de viață și muncă și menționează, începând cu 1903 trimiterea unor loturi restrânse de țărani pelagroși la băile de la Govora și Călimănești. Specialiștii în istoria medicinei au afirmat că bunele rezultate ale curei despre care vorbesc rapoartele medicale, s-au datorat nu atât virtuților apelor minerale, cât alimentației mai complete din punct de vedere nutritiv decât cea de acasă și condițiilor balneo-climaterice care favorizează recuperarea în majoritatea condițiilor patologice.

Așa cum preciza Crăinicianu „târziu ne-am deșteptat și noi despre însemnătatea apelor minerale ale țării noastre. În sfârșit am văzut că chiar și din partea noastră se cheltuiesc milioane în țeri streine spre a contribui la înfrumusețarea respectivelor stațiuni balneare, și ne-am deșteptat și am zis: până când să meargă tot așa?” Inteligența și patriotismul autentic al cărturarilor secolelor trecute poate fi tratat ca și până acum cu ignoranța, și atunci vizionarismul lor capătă o tentă tragi-comic-caragialească, sau poate fi onorat, apreciat și continuat cu cinste, competența și onestitate, care ar putea să revigoreze activitatea și preocupările balneare științifice și terapeutice în România și să redea strălucirea și faima stațiunilor balneare românești.

Bibliografie

1. Baran D. - O istorie medicală a cunoașterii, Ed. Junimea, Iași, ISBN 978-973-37-1245-9
2. Crăinicianu G. - Literatura medicală românească. Biografii și bibliografie, București, 1907
3. Marin F. - Școala medicală clujeană. Întemeietori. Continuatori, vol. II 1930-1940, Casa cărții de Știință, Cluj Napoca, 2001, ISBN 973-686-142-2, vol II ISBN 973-686-143-0.
4. Pricajan A. - Din trecutul balnear al României, Ed. Științifică, București 1999, ISBN 973-44-0262-5